

УДК 349.2

О.В. Саніна

**ЗНАЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ В
РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО
ПРАВА ПРАЦІВНИКА НА НАЛЕЖНІ,
БЕЗПЕЧНІ ТА ЗДОРОВІ УМОВИ
ПРАЦІ**

Анотація. Стаття присвячена питанню значення безпеки праці (здорових та безпечних умов праці) в забезпеченні конституційного права працівника на належні, безпечні та здорові умови праці. Показано, що саме порушення права на належні, безпечні та здорові умови праці є однією з головних причин професійних захворювань та нещасних випадків на виробництві.

Ключові слова: безпека праці, право на належні, безпечні та здорові умови праці.

© Саніна О.В., 2010.

Аннотация. Стаття посвящена вопросу значения безопасности труда (здоровых и безопасных условий труда) в обеспечении конституционного права работника на надлежащие, безопасные и здоровые условия труда. Показано, что именно нарушение права на надлежащие, безопасные и здоровые условия труда является одной из основных причин профессиональных заболеваний и несчастных случаев на производстве.

Ключевые слова: безопасность труда, право на надлежащие, безопасные и здоровые условия труда.

Abstract. Article is devoted to the question of role of safety of labour (healthy and safe terms of labour) in providing of constitutional right for a worker on the proper, safe and healthy terms of labour. It is rotined that exactly violation of right on the proper, safe and healthy terms of labour is one of principal reasons of professional diseases and industrial accidents.

Key words: safety of labour, right for a worker on the proper, safe and healthy terms of labour.

Соціально-економічні та суспільно-політичні реформи, які відбуваються в нашій державі, не можуть бути ефективно реалізовані без докорінних змін у сфері забезпечення безпеки праці. Це зумовлено тим, що Конституція України проголосила нашу державу соціальною, правовою, в якій людина, її здоров'я та безпека визнані найвищою соціальною цінністю, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Тому для України проблеми створення здорових і безпечних умов праці (забезпечення безпеки праці) в нинішніх умовах набувають особливого значення: по-перше, від цього залежить успішна реалізація конституційних положень про захист життя та здоров'я працівників в процесі їхньої трудової діяльності; по-друге, так необхідна сьогодні стабілізація економіки потребує (окрім інших чинників) і дбайливого ставлення до вимог й положень з безпеки та гігієни праці, оскільки саме порушення права на належні, безпечні та здорові умови праці є однією з головних причин нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві, наслідком яких завжди стають не тільки суттєві матеріальні витрати на відшкодування завданої робітникам шкоди, але й, щонайголовніше, скалічені життя працівників та членів їхніх родин.

Питанням забезпечення безпеки праці, права працівника на належні, безпечні та здорові умови праці, а також гарантіям його реалізації завжди приділялась певна увага як у радянській правовій науці, так і сучасними вченими.

Зазначені проблеми висвітлювались у працях відомих вчених-правознавців радянського періоду, таких як: М.І. Бару, С.О. Голощапов, І.Я. Кисельов, Є.Н. Коршунов, Р.З. Лівшиц, Н.П. Петров, О.В. Смирнов, Ю.Н. Явіч та ін.

У наш час окремі питання, присвячені забезпеченню безпеки праці, порушувались в роботах таких вчених трудового права, як: Л.П. Амелічева, Н.Б. Болотіна, В.С. Венедиктов, І.О. Гуменюк, П.О. Ізуїта, М.І. Іншин, Д.М. Кравцов, О.Є. Мачульська, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипко, О.І. Процевський, В.Г. Ротань, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишева, І.І. Шамшина, О.М. Ярошенко та ін.

Сучасне правове регулювання безпеки праці відбувається на міжнародному та національному рівнях. Міжнародні стандарти безпеки та гігієни праці передбачені в актах ООН, МОП, Ради Європи, Європейського Союзу.

Якщо звернутись до найголовнішого міжнародного акту в сфері забезпечення прав людини, Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948р., то вона серед інших, найважливіших прав, закріпила і право кожної людини на сприятливі умови праці (п. 1 ст. 23) [1] як важливу складову права на гідну працю. Однак мільйони людей сьогодні у світі працюють в умовах, що становлять небезпеку для їх здоров'я та (або) життя. Так, щорічно 250 мільйонів працюючих потерпають від нещасних випадків, з них 330 тисяч гинуть, 160 мільйонів отримують професійні захворювання [2]. Незадовільним залишається стан умов і безпеки праці і в народному господарстві України. Зараз майже кожний третій працівник працює в умовах, які не відповідають вимогам нормативно-правових актів з охорони праці. Ризик стати жертвою нещасного випадку або професійного захворювання в Україні в 5-8 разів вищий, ніж у інших розвинутих країнах [3]. Для порівняння: в Україні рівень ризику загибелі та травмування працівників на виробництві у розрахунку на 100 тис. працюючих порівняно з Великобританією вищий у 8,5, Японією – у 3, Німеччиною – у 2 рази.

Щороку на виробництві виявляються професійні захворювання в середньому у 6–6,5 тис. працівників, травмується близько 20–25 тис., з яких майже 1–1,5 тис. із смертельним наслідком. Найвищий рівень ризику загибелі та травмування людей на виробництві залишається у вугільній галузі, хоча в умовах неприпустимого ризику заподіяння шкоди здоров'ю працівників на виробництві працює більшість підприємств не тільки вугільної галузі, але й будівництва, транспорту, агропромислового комплексу [4].

Внаслідок запровадження нових умов господарювання було послаблено увагу держави до важливих проблем безпеки праці та здоров'я працівників. Бездіяльність системи управління охороною праці, низький рівень відомчого контролю, слабка підготовка кадрів з охорони праці, нехтування заохочувальними методами впливу на роботодавця та працівника за точне і неухильне дотримання вимог нормативних актів про охорону праці, нарешті відсутність достатніх джерел фінансування організаційних заходів щодо забезпечення безпеки праці – все це створило підґрунтя для масових порушень конституційних прав і гарантій працівників на безпечні та здорові умови праці. В результаті держава в особі Фонду соціального страхування від нещасних випадків близько 1,8 млрд. гривень витрачає на відшкодування шкоди, медичну, професійну і соціальну реабілітацію осіб, що потерпіли від нещасних випадків на виробництві, та осіб, що страждають на професійні захворювання, за рахунок внесків суб'єктів господарювання на державне соціальне страхування та понад 1,3 млрд. гривень витрачають суб'єкти господарювання на оплату пільг і компенсацію працівникам за роботу у важких та шкідливих умовах. Все це має певні негативні соціальні наслідки, оскільки істотно позначається на якості трудового потенціалу України і здоров'ї нації в цілому. Чи не завелику ціну, до того ж вимірювану життям та здоров'ям людини, платить суспільство за порушення законів та інших нормативних актів, що закріплюють вимоги щодо безпеки праці?

Проблема посилюється ще й тим, що названий Фонд, створений ще у 2001 році, поки що не виправдовує покладених на нього завдань щодо істотного підвищення

безпеки виробництва. І сьогодні він займається вирішенням фактично тільки однієї проблеми – відшкодуванням збитків потерпілим, хоча одним з головних його завдань є саме профілактика виробничого травматизму.

Як бачимо, проблеми забезпечення безпеки праці являють неабиякий науковий та практичний інтерес. Актуальності дане питання набуває ще і тому, що політика держави, яка позиціонує себе як соціальну правову та й до того ж ще прагне бути інтегрованою у єдиний європейський простір, має бути націлена на реальне втілення дієвого механізму охорони життя та здоров'я працівників у процесі їхньої трудової діяльності, мінімізацію нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, а у випадку настання останніх – на повне відшкодування потерпілому або членам його сім'ї матеріальної та моральної шкоди.

Необхідність дослідження вказаних проблем є актуальною, оскільки від цього залежатиме перспектива успішного розвитку як трудового права, так і права працівників на соціальний захист у разі нещасного випадку на виробництві та (або) професійного захворювання.

Література

1. Международное право в документах : учеб. пособие / Сост. : Н.Т. Блатова, Г.М. Мелков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Инфра-М, 1997;
2. Гадяцький М. Нові методи навчання // Профспілки України. – 2007. – №11. – С. 29–31;
3. Інформаційний бюлетень з охорони праці. – К. – 1999. – № 4. – С. 11–12;
4. Урядовий кур'єр. – 2009. – № 158. – С. 4.